

MUSEOVIRASTO
Rakennushistorian osasto**KUPPIKIVI SAAREN MIKKOLANNIEMEN KYLÄN PYHÄMÄELLÄ**

Kertomus virkamatkasta 6.6.1995
Markus Hiekkänen

Helsinkiläinen Jussi Tiainen kävi 17.1.1995 rakennushistorian osastolla kertoen Saaren pitäjän Pyhämäellä olevan suurikokoinen maakivi tai lohkare, jossa on kuppeja ja muita hakkauksia. Tiaisen isä johtava opettaja Lauri Tiainen opasti minut paikalle 6.6.1995.

Kuppikivi sijaitsee linnuntietä 5,5 km Saaren kirkosta pohjoiskoilliseen Pienen Rautjärven ja paikallistien 4014 koillispuolella laajahkon mäkialueen luoteisrinteessä (Pk 4124 08 SAARI, x = 6842 91, y = 4489 30, z_y = 120; ks. pk-liite). Väinö Kokkosen tilalle johtavalta tilustieltä kivelle tien kaakkoispuolella on 20-30 m. Maasto viettää verraten jyrkästi ja on nyt 10-15 vuotiasta kuusitaimikkoa; lohkare alkaakin olla vahvasti peitossa.

Lohkare on pitkänomainen suunnassa lounais-koillinen ja kooltaan suunnilleen 4 x 2 metriä. Alarinteen puolella sen korkeus on n. 2, ylärinteen puolella n. 1,5 m. Kiviaines lienee määritettävissä graniitiksi, jossa on samansuuntaista lohkeavuutta. Varsinkin kiven pohjois- ja koillispuolelta onkin irronnut kaksi isoa laakaa (ks. jälj.).

Kuppeja ja muita hakkauksia on itse lohkareessa kolme ryhmää:

- 1) yläpinnan lounaisosa,
- 2) lounaissivu, ja
- 3) itäkulma.

Mainituissa kahdessa laa'assa ovat ryhmät 4) koillisivun vieressä ja 5) pohjoiskulman alla.

Ryhmä 1 koostuu kupeista ja urista. Lohkareen lounaisosassa on vajaan 70 cm:n alueella neljä suurempaa

(läpim. n. 10 cm) ja yksi pienempi (läpim. n. 6 cm) kuppia. Suurempien kuppien syvyys on 6-7, pienemmän 3-4 cm. Niistä koilliseen on viisi kuppia summittaisessa rivissä kaakosta luoteeseen. Kuppeja yhdistää pyöreäpohjainen, niitä matalampi ura. Ryhmän pituus on n. 80 cm. Tämän ryhmän koillispuolella on toinen sarja samansuuntaisessa, summittaisessa rivissä. Siinä on neljä kuppia ja niitäkin yhdistää ura. Lisäksi kaakosta laskien kuppeja nro 2 ja 4 yhdistää niiden koillispuolella kiertävä kaareva ura. Edelleen kupista nro 2 lähtee lounaaseen ura, joka päättyy yksinäiseen kuppiin rivin ulkopuolella. Kuppien ja urien muodostama kokonaisuus on kooltaan n. 60 x 30 cm. Kuppeja on siis yhteensä 15 kpl. - Lohkareen yläpinnan koillisosassa ei pikaisella tarkastelulla ole muita hakkauksia, mutta kivenpintaa peittää sammal ja jäkälä, jota ei ollut mahdollista poistaa. Pinta on tarkastettava aikanaan lähemmin.

Ryhmä 2) lohkareen pystysuorassa lounaissivussa, sen alaosassa koostuu kolmesta vierekkäisestä pystysuorasta urasta, jotka ovat pyöreäpohjaisia (ks. ed.), pituudeltaan 20-30 cm ja leveydeltään 5-7 cm.

Ryhmä 3) itäkulmassa olevassa ulkonemassa koostuu vain yhdestä kuviosta, joka on edellisten kaltainen ura. Se alkaa ulkoneman yläpinnan koillisosasta kaartuen yläpinnan kautta eteläpuolelle ja jatkuu suhteellisen alas. Pituutta uralla on n. 80 cm, leveyttä n. 7 cm.

Ryhmä 4) on lohkareesta joskus irronneessa kivi-
laa'assa, joka nyt (ehkä myöhemmin nostettuna) on nojallaan lohkareen koilliskylkeä vasten. Siinä on näkyvissä kolme syväköä kuppia (läpim. 8-10 cm), joista lounaisimmasta lähtee kaartuva, pyöreäpohjainen ura, pituudeltaan 20-30 cm. Lohkoreunojen kohdalla on jälkiä muistakin hakkauksista.

Ryhmä 5) on myös lohkareesta joskus irronneessa laa'assa, joka sijaitsee lohkareen koveran lounaisosan alla. Laa'assa on yksi kuppi (läpim. n. 8 cm) ja reunassa katkelma kuviosta, jossa on ainakin kaksi uraa siten, että ne muodostavat ristimäisen kuvion. toisen varren päästä lähtee kapeampi ura. Kuviota oli mahdoton

tulkita sen katkelmallisuuden takia. Todennäköisesti laa'an paloja on maassa muitakin.

Kävimme haastattelemassa kivistä vajaan 200 m päässä pohjoisluoteeseen olevassa Pyhävaaran talossa isäntä Väinö Kokkosta, joka aikanaan on kirjoittanut kivistä lehtijutunkin (Etelä-Saimaa?). Hän kertoi tunteneensa kiven "jo penskasta asti", kun mäenrinteessä käytiin marjassa. Vanhemmat siitä olivat kertoneet, mutta mitään erikoista (esim. pelkoja, kunnioitusta) asiaan ei liitetty eikä kukaan ollut "uhrannut" kuppeihin. Lapset tosin "keittivät kupeissa marjasoppaa" leppäkertuille. -
Kysyin Kokkoselta mahdollisista muista kuppikivistä Saaren kunnassa. Hän kertoi, hiukan epämääräisesti tosin, n. 10 vuotta sitten erään sellaisen tulleen rjäytetyksi tienteon yhteydessä Tarnalassa ns. Juhanan pelolla.

Kokkosen mukaan kuppikiven maapohjan omistaa nykyään rajavartija Aimo Kokkonen, jonka talo on kivistä linnuntietä 380 m lounaaseen.

Sovimme opettaja Tiaisen kanssa, että hän tiedustellee paikkakunnalla mahdollisuuksia ja tarvetta opastuksen tekemiseksi kiville matkailun takia.

Saaren kunnasta ei tunneta rautakautisia muinaisjäännöksiä tai esinelöytöjä. Kurkijoelle etelässä on nelisenkymmentä kilometriä ja Sortavalaan idässä hiukan enemmän, mutta maanviljelysasutus Saarelle on tuskin levinnyt ennenkuin 1300- tai 1400-luvuilla. Lohkareen hakkausten muodon ja tekstuurin sekä yleisen asutuskehityksen antaman sormituntuman perusteella vaikuttaa siltä, että hakkaukset tehty historiallisella ajalla.

VALOKUVA OHO ARKISTOSSA.

Helsingissä 11.6.1995

Markus Hiekkanen
Rakennushistorian osasto

Liite Markus Hiek-
kasan kertomukseen
11.6.1995 virkamatt-
kasta Saaren Pyhä-
mäelle 6.6.1995.
Pk 4124 08 SAARI
(1988)

29° 45'
- (1) m (00)

Saaren kirkolle
Parikkalaar
Nak E + 3
Karinmäelle
4490